

# ПРОВЕДЕННЯ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ АКЦІОНЕРІВ ЯК ОДИН З НАПРЯМІВ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

*І.М. Волик, канд. екон. наук, старший викладач,  
Українська академія банківської справи*

Спостереження за процесами акціонування в Україні переконливо свідчать, що діяльність акціонерних товариств на сучасному етапі, на жаль, залишається остаточно не врегульованою як з точки зору чинного законодавства, так і з позиції корпоративних відносин між суб'єктами акціонерних відносин. Нині в Україні налічується 36 тис. акціонерних товариств. Стрімке збільшення їх числа позитивно не вплинуло на зменшення кількості питань організаційно-управлінського характеру, які постають перед акціонерами та іншими учасниками акціонерних відносин, та й самим товариством як юридичною особою в процесі діяльності. Одним з них слід вважати питання підготовки та проведення загальних зборів, що з-поміж інших корпоративних проблем належить до переліку не врегульованих і найчастіше порушуваних [3].

Маючи на меті розкриття змісту зазначеної проблеми, наше дослідження збудовано на аналізі та викритті можливих напрямів її вирішення, для цього в процесі аналізу використано нормативно-правову базу, що регулює відносини в галузі підготовки та проведення загальних зборів акціонерів.

Відповідно до норм чинного законодавства (ст. 41 Закону України “Про господарські товариства”) загальні збори акціонерів є вищим органом акціонерного товариства, який приймає рішення щодо найважливіших питань діяльності і стратегічного планування. Тому до виключної компетенції загальних зборів належать питання:

- внесення змін до статуту товариства;
- затвердження річних результатів фінансово-господарської діяльності акціонерного товариства та винесення висновків щодо розподілу прибутків чи покриття збитків;
- створення, реорганізації та ліквідації дочірніх підприємств, філій, представництв та затвердження їх внутрішніх нормативних документів;
- прийняття рішень про припинення товариством своєї діяльності;
- передачі ведення реєстрів власників іменних цінних паперів.

За умови передбачення нормами чинного законодавства України або статутом акціонерного товариства до розгляду загальних зборів можуть бути внесені й інші питання [1].

Загальні збори мають скликатися не менше 1 разу на рік, при цьому питання про скликання загальних зборів приймається не пізніше 60 днів до зборів, а рішення щодо проведення загальних зборів та їх порядку денного – не пізніше 56 днів до зборів. До того ж, проведенню загальних зборів передують підготовка документів, що стосуються їх порядку денного; інформування реєстратора про прийняття рішення щодо скликання зборів із зазначенням дати складання реєстру акціонерів, виготовлення необхідних документів, у

тому числі і повідомлення щодо проведення загальних зборів, його розміщення у одному з передбачених друкованих органів місцевої преси та офіційних друкованих виданнях Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України або Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку; персональне повідомлення акціонерів про проведення загальних зборів; внесення пропозицій щодо їх порядку денного, їх розгляд та затвердження остаточної редакції порядку денного; ознайомлення акціонерів з остаточною редакцією порядку денного та надання можливості акціонерам ознайомлення з документами, що стосуються порядку денного загальних зборів; виготовлення документів щодо порядку денного загальних зборів та голосування на них; підготовка приміщення до проведення загальних зборів. Безпосередньо проведення загальних зборів розпочинається реєстрацією акціонерів, що прибули на загальні збори, в день їх проведення, потім проводиться перевірка копій документів, які підтверджують право їх участі у зборах; складання протоколу про наявність чи відсутність кворуму; обрання робочих органів зборів та безпосередній розгляд питань загальними зборами у такому порядку: внесення питань на обговорення, обговорення питань акціонерами, голосування, підрахунок голосів і підбиття підсумків голосування з одночасною фіксацією ходу зборів і прийнятих ними рішень у протоколі зборів, закриття зборів головою. Таким чином, процедура підготовки та проведення загальних зборів досить складна, довготривала і дещо дорога. До того ж наявність ряду нерегульованих позицій у законодавстві спричиняють на практиці спірні ситуації, а подекуди – невідпрацьовані моменти, що призводять до порушень процедури підготовки та проведення загальних зборів.

Найтиповішими з них слід визнати:

- зміну порядку денного загальних зборів шляхом виключення попередньо внесених питань;
- зміну місця проведення загальних зборів;
- відсутність у повідомленні про проведення загальних зборів відомостей обов'язкового характеру або взагалі відсутність повідомлення про загальні збори, наявність розбіжностей у офіційному оголошенні про проведення загальних зборів та інформації, що доводиться персонально;
- неповідомлення або несвоєчасне повідомлення акціонерів про зміни порядку денного загальних зборів;
- відсутність положень щодо регулювання порядку персонального повідомлення акціонерів про проведення загальних зборів або повідомлення про зміни в порядку денному;
- неможливість проведення зборів через відсутність кворуму.

Цей перелік, на жаль, є невичерпним. Очевидно, слід більш детально охарактеризувати зазначені проблеми. Відповідно до вимог чинного законодавства порядок денний загальних зборів є невід'ємною частиною повідомлення про проведення загальних зборів акціонерів (ст. 43 Закону України “Про господарські товариства”) [1]. Кожному акціонеру надається можливість внесення пропозицій щодо порядку денного загальних зборів в

строк не пізніше 30 днів до їх скликання. Рішення про включення цих пропозицій приймається виконавчим органом і, відповідно, внесені зміни мають бути доведені до відома всіх акціонерів не пізніше як за 10 днів до проведення зборів. Очевидно, що такі пропозиції можуть стосуватися лише доповнення порядку денного окремими питаннями або їх частиною. Тому цілком незрозумілими є дії тих акціонерних товариств, які змінюють порядок денний загальних зборів шляхом виключення із запропонованого до розгляду переліку окремих питань, що є абсолютно незаконно.

Не менш дивною є і протилежна ситуація – внесення питань, не включених до порядку проведення загальних зборів, на їх розгляд безпосередньо в процесі їх проведення. Як перша, так і друга ситуації, відзначаються своєю банальністю. Проте такі порушення, що виникають внаслідок здавалося б, на перший погляд, невірною розуміння змісту закону або навіть його ігнорування, є досить серйозними. Отже, прийняті таким чином рішення загальних зборів за зазначеними питаннями є безпідставними і з точки зору закону можуть бути визнані недійсними. Адже існує роз'яснення ДКЦПФР № 24, що досить чітко встановлює, що “пропозиції акціонерів щодо порядку денного загальних зборів акціонерів можуть стосуватися лише доповнення порядку денного загальних зборів акціонерів тим чи іншим питанням (частиною питання)” [2]. Цілком можливо говорити про те, що виникнення зазначеної проблеми полягає в необізнаності керівництва підприємств та посадових осіб з нормами закону. Поряд з тим, що порушення щодо зміни порядку денного загальних зборів мають серйозні наслідки в плані оскарження недійсних рішень, їх виконання може спричинити не менш “гіркі” наслідки, що порушують акціонерні права. Доцільно зазначити, що поряд з цим при формуванні порядку денного загальних зборів виникають непорозуміння з приводу невключення питань, запропонованих акціонерами, що володіють більш як 10 % голосів, при їх своєчасному поданні, і поряд з цим включення тих питань, які були запропоновані акціонерами несвоєчасно. Трапляються випадки порушення акціонерних прав в плані передбачення рішень загальних зборів з причини не досить вірного викладення змісту окремих питань, що, перш за все, пов'язано з включенням до порядку денного питань на зразок “Різне” та еквівалентних їм.

Щодо місця проведення загальних зборів, то норми чинного законодавства наголошують, що “загальні збори акціонерів проводяться, як правило, за місцезнаходженням акціонерного товариства”, що, до речі, за наявності розпорошеного акціонерного капіталу досить проблематично. Адже не кожне акціонерне товариство має в розпорядженні приміщення, що може вмістити кілька тисяч акціонерів. У той же час, місце проведення загальних зборів зазначене у загальному повідомленні про їх проведення, що друкується у засобах масової інформації, уповноважених на це, в ряді випадків не співпадає із зазначеним у персональному повідомленні. Звичайно зміна місця проведення загальних зборів може бути спричинена і об'єктивними факторами (скажімо, неможливість у попередньо зазначеному

приміщенні вмістити всіх акціонерів), але в той же час вона може бути викликана і намаганнями усунути частину акціонерів від участі у загальних зборах.

Ще одне важливе питання пов'язане з неповідомленням або несвоєчасним повідомленням акціонерів про зміни порядку денного зборів. Інформація, яка надійшла до оргкомітету загальних зборів і стосується пропозицій акціонерів та вимог тих акціонерів, що сукупно володіють 10 % голосів, аналізується на засідання правління. Після обговорення затверджується остаточна редакція порядку денного зборів і в строк не пізніше як за 10 днів до проведення зборів акціонери мають бути ознайомлені з остаточною редакцією порядку денного загальних зборів. Спосіб ознайомлення, як правило, передбачається у статуті товариства і може носити як персональний, так і загальний характер. Як підтверджує практика, нерідко у статутах такі положення відсутні, а це ще раз підтверджує той факт, що внутрішня нормативна база акціонерних товариств залишається поза законом і законодавча директива регулювання окремих питань діяльності на “власний розсуд” залишається лише абстрактною. Відсутність способів персонального повідомлення акціонерів про проведення загальних зборів залишається однією з найболючіших проблем. Відсутність відповідних внутрішніх положень, пояснень у статутній базі товариства йдуть всупереч акціонерним правам, що порушує і так не досить стабільний інститут захисту акціонерів.

Ст. 41 Закону України “Про господарські товариства” наголошує, що загальні збори визнаються правомочними, якщо в них беруть участь акціонери – власники більш як 60 % голосів. У той же час, стосовно питань зміни статуту, прийняття рішень про припинення діяльності, створення та припинення діяльності дочірніх підприємств, філій та представництв рішення визнаються правомочними, коли за них проголосувало  $\frac{3}{4}$  голосів акціонерів, які беруть участь у зборах. З інших питань рішення приймаються простою більшістю голосів присутніх. Проблема відсутності кворуму загальних зборів в ряді випадків ускладнюється саме розпорошеністю акцій і, відповідно, небажанням акціонерів, що складають більшість, брати участь у зборах. Хоча нині ця проблема і вирішується, однак складає перепони у досягненні кворуму загальних зборів. Поряд з цим, неявка акціонера на збори може носити і навмисний характер, що пов'язано з небажанням внесення змін або прийняття небажаних рішень. Щодо вирішення питання переобрання керівництва, то за наявної структури акціонерного капіталу, коли власники великих пакетів одночасно обіймають керівні посади в органах управління акціонерним товариством, зазначені особи, ігноруючи загальні збори чи реєстрацію на них, можуть вирішувати ці питання на власний розсуд.

Чинне законодавство на сьогодні застаріле і не в змозі вирішити ряд питань акціонерної діяльності, а частина їх взагалі залишається не висвітленою на законодавчому рівні. Саме прогалини у законодавстві призводять до того, що істина може бути встановлена через судові структури. Очевидно, що проблеми, які виникають при проведенні загальних зборів, –

це лише частина загальних корпоративних непорозумінь, вирішення яких неможливе без оновлення законодавчої бази. З точки зору пересічного акціонера, його право на участь у загальних зборах виникає з моменту придбання акцій і внесення відповідних записів у реєстр акціонерів і поряд з іншими правами, що виникають у процесі діяльності акціонерного товариства, входить до загального переліку акціонерних прав. Загальні збори – це лише один з аспектів акціонерної діяльності, але навіть і на цьому етапі ряд порушень суттєво понижують статус акціонера. Як зазначалося, найтипівіші з них пов'язані з порушенням вимог:

- щодо своєчасного повідомлення про місце проведення зборів;
- на внесення пропозицій до порядку денного зборів;
- на право бути повідомленим про зміни порядку денного загальних зборів;
- ознайомлення з документами, що стосуються порядку денного зборів;
- на особисту присутність на зборах через відсутність інформації про місце та час проведення зборів тощо.

Поряд з цим, слід зазначити, що досить важливим є підвищення рівня правової обізнаності акціонерів зі своїми правами та моральними нормами корпоративних відносин. Адже нерідко проблеми виникають саме тому, що переважає несучасне мислення та застарілі підходи в управлінні. Для України корпоративні відносини є якісно новими і порівняно досить молодими, і як все нове, корпоративне управління вимагає нового, перспективного мислення, детального опрацювання, зокрема і через законодавчий рівень, чітких підходів у вирішенні проблем.

### *Список літератури*

1. Закон України “Про господарські товариства” від 19 вересня 1991 року № 1576-ХІІ.
2. Роз'яснення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку “Щодо порядку денного загальних зборів акціонерів” від 10 листопада 1999 р. № 24.
3. Предко О. Типові порушення законодавства при організації та проведенні загальних зборів акціонерів // Цінні папери України. – 2002. – № 48. – С. 6-7.

Волик, І. М. Проведення загальних зборів акціонерів як один з напрямів корпоративного управління [Текст] / І. М. Волик // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць / Державний вищий навчальний заклад "Українська академія банківської справи Національного банку України". - Суми, 2004. - Т. 10. - С. 138-143.